

Andrzej Szewc

Sytuacja prawna informacji geologicznych w nowym prawie geologicznym i górnictwym

Prawne Problemy Górnictwa 1617, 179-194

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Szewc

Sytuacja prawna informacji geologicznych w nowym prawie geologicznym i górniczym

1. Uwagi wstępne

W artykule 47 ust. 1 ustawy z 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. nr 27, poz. 96, powoływanej dalej w jako pr.g.g.), mowa jest o „prawie do informacji uzyskanych w wyniku prowadzenia prac geologicznych”. O tym, że nie jest to *lapsus linguae* ustawodawcy, lecz chodzi o prawo podmiotowe, przekonują inne przepisy ustawy, w szczególności ust. 2 i 3 cytowanego artykułu oraz art. 144 pr.g.g. Nie zawierają one jednak pełnej regulacji zagadnień związanych z tym prawem. Celem niniejszego artykułu jest więc próba dokładniejszej charakterystyki tego prawa. Analizie poddano zwłaszcza przedmiotowe i podmiotowe aspekty tej instytucji, nabycie, zbycie i ustanie prawa, jego treść i charakter oraz ochronę.

2. Przedmiot prawa — informacje geologiczne (pojęcie i charakterystyka)

Ustawa mówi zasadniczo o dokumentacji geologicznej¹, wyróżniając takie jej rodzaje, jak dokumentacja geologiczna złoża kopaliny (art. 41), dokumentacja hydrogeologiczna (art. 42), dokumentacja geologiczno-inżynierska (art. 43) oraz związana z ruchem zakładu górniczego dokumentacja mierniczo-geologiczna (art. 69). W niektórych przepisach mowa jest jednak nie o dokumentacji, lecz o „informacjach” (art. 45 ust.2, art. 47 pr.g.g.). Wzajemny stosunek obu pojęć nie został przez ustawodawcę określony. Opierając się jednak na treści art. 40 pr.g.g., można dokonać następującej dystynkcji terminologicznej:

- informacje geologiczne to merytoryczne wyniki prac geologicznych wraz z ich interpretacją²; obejmują one m.in. takie dane, jak: rodzaj, ilość i jakość rozpoznanych kopalin, położenie i budowa geologiczna złoża oraz jego forma i granice, elementy środowiska otaczającego złoża, ustalenie zasobu wód podziemnych, prognoza zmian w środowisku, mogących powstać na skutek realizacji lub eksploatacji obiektów inżynierskich itp.; informacje geologiczne są dobrem niematerialnym;
- dokumentacja geologiczna to materialny nośnik informacji geologicznych.

Na ogół rozróżnienie to jest w przepisach ustawy przestrzegane, chociaż nie w sposób perfekcyjny³. Niekiedy następuje bowiem konfuzja tych pojęć. Taki przypadek zachodzi — jak się wydaje — w art. 20 ust. 2 pkt 1 pr.g.g. stanowiącym, że do wniosku o udzielenie koncesji na wydobywanie kopalin, o którym mowa w art. 20 ust. 1 ustawy, należy dołączyć „decyzję o zatwierdzeniu dokumentacji geologicznej złoża kopaliny oraz dowód istnienia prawa przysługującego wnioskodawcy do wykorzystania tej dokumentacji w celu ubiegania się o koncesję” [podkr. — A. Sz.]. Biorąc pod uwagę cel tego przepisu (uregulowanie zasad i trybu udzielania wymie-

¹ Zob. tytuł rozdziału 2 w dziale II pr.g.g.

² Nie wydaje się, aby do informacji tych należało także, wymienione w art. 40 pr.g.g. określenie stopnia osiągnięcia zamierzonego celu tych prac. Po pierwsze dlatego, że nie jest to element informacyjny, lecz ocena. Po drugie, ta część dokumentacji geologicznej nie stanowi rezultatu prac geologicznych; art. 47 ust. 1 pr.g.g. nie pozostawia zaś wątpliwości co do tego, że przedmiotem statuowanego w nim prawa mogą być tylko „informacje pozyskane w wyniku działań prac geologicznych”.

³ Przykładu precyzyjnego rozróżnienia pomiędzy materialnym nośnikiem i utworem stanowiącym odrębne dobro prawne dostarcza — uchwalona w tym samym dniu, co prawo geologiczne i górnicze — ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994, nr 24, poz. 83), a w szczególności art. 51, 52 i 61 tej ustawy.

nionych koncesji), a także fakt, że do korzystania z dokumentacji (*scil.* z jej egzemplarza) wystarcza akt nabycia własności tego egzemplarza, należy przyjąć, iż przedmiotem dowodu, o którym tam mowa, jest prawo do wykorzystania informacji zawartej w dokumentacji, a nie do korzystania z materialnej formy zapisu tej informacji.

Mówiąc o wynikach prac geologicznych, ustawodawca używa określenia „informacje geologiczne”⁴, a więc liczby mnogiej. I jakkolwiek w niektórych przypadkach ustalenie formy gramatycznej tego rzeczownika jest trudne lub wręcz niemożliwe⁵, nie ulega wątpliwości, iż poprawna — z normatywnego punktu widzenia — denominacja, to właśnie „informacje geologiczne”, a nie — „informacja geologiczna”⁶.

Słowo „informacja” oznacza „każdą wiadomość będącą odbiciem rzeczywistości lub ją zastępującą”⁷. Należy więc przyjąć, że przedmiotem prawa statuowanego w art. 47 ust. 1 pr. g.g. są wszelkie dane uzyskane w wyniku prac geologicznych, dające się wyodrębnić w postaci samodzielnych jednostek informacyjnych. Oznacza to, że dokumentacja geologiczna składa się z wielu odrębnych dóbr prawnych.

Traktowanie dokumentacji geologicznej jako zagregowanego zbioru samodzielnych dóbr prawnych może — w pewnych wypadkach — mieć nie tylko uzasadnienie ontologiczne, lecz także jurydyczne. Skoro bowiem wedle art. 47 ust. 1 pr. g.g. prawo do informacji geologicznych przysługuje temu, kto poniósł koszty prac potrzebnych do uzyskania tych informacji, to może się zdarzyć, że poszczególne informacje będą przedmiotem praw przysługujących różnym osobom, jeżeli finansowały one różne fragmenty tych prac. Ewentualne złączenie przez nie tych informacji w jednej dokumentacji geologicznej stwarza sytuację zbliżoną do sytuacji opisanej w art. 9 i 10 prawa autorskiego.

Nie da się jednak ukryć, że taka interpretacja ustawy skomplikowałaby stosowanie jej przepisów, zwłaszcza w zakresie obrotu informacjami geologicznymi, ponieważ zbywanie poszczególnych „informacji” wymagałoby odrębnych czynności prawnych. Z tego względu korzystniej jest — odwołując się do konstrukcji znanych już od czasu prawa rzymskiego⁸ — przyjąć, że ogół danych zawartych w dokumentacji geologicznej składa się na jedno dobro

⁴ Zob. np. art. 45 ust. 2 i 3 lub art. 47 pr.g.g.

⁵ Np. nie jest wykluczone użycie liczby pojedynczej w art. 45 ust. 4 pr.g.g.

⁶ Ten ostatni termin może być natomiast używany na określenie dziedziny stanowiącej część informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej, a także na określenie działalności, której celem jest gromadzenie, opracowanie, przetwarzanie i udostępnianie danych z zakresu geologii i górnictwa (por. art. 102 pkt 5 pr.g.g.).

⁷ *Słownik terminologiczny informacji naukowej*. Red. M. Dembowska i inni. Wrocław 1979, s. 53.

⁸ Zob. *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*. Red. W. Wołodkiewicz. Warszawa 1986, s. 152.

prawne i jeden, określony co do tożsamości, przedmiot prawa podmiotowego. Stwarza to — rzecz jasna — dalsze problemy teoretyczne, szczególnie istotna jest kwestia, czy tak pojmowane dobro traktować analogicznie jak rzecz zbiorową (*universitas rerum distantium*), czy raczej jak rzecz złożoną (*universitas rerum coherentium*). Ograniczone ramy artykułu nie pozwalają na pogłębioną analizę tego problemu. Jednak bardziej trafna wydaje się w tym przypadku analogia z rzeczami zbiorowymi, jakkolwiek nie można wykluczyć, iż w pewnych przypadkach sytuacja może bardziej zbliżyć się do reżimu prawnego rzeczy złożonych.

Uznanie informacji geologicznych za przedmiot prawa podmiotowego (dobro prawne) i zapewnienie im ochrony prawnej tłumaczy się społeczno-gospodarczym znaczeniem tych informacji, tak dla osób prowadzących bezpośrednio działalność gospodarczą w zakresie geologii i górnictwa⁹, jak i dla osób trzecich, w tym dla gmin, na terenie których położone są złoża lub prowadzone prace geologiczne bądź górnicze¹⁰ oraz dla Państwa¹¹. Dano temu wyraz w wielu przepisach ustawy. Wynika z nich, że informacja o złożach kopalin służy do oceny efektywności eksploatacji złóż, określenia wpływu wydobywania kopalin na środowisko naturalne terenu górniczego, ustalania środków i sposobów zapobiegania, ograniczania bądź likwidowania negatywnych skutków tego wpływu, a także do projektowania zakładów górniczych. Z kolei informacja hydrogeologiczna określa zasoby wód podziemnych i warunki hydrogeologiczne wydobywania kopalin ze złóż, wtłaczania wód do górotworu, projektowania odwodnień budowlanych otworami wiertniczymi, projektowania inwestycji mogących zanieczyścić wody podziemne, magazynowania i składowania na powierzchni lub w górotworze substancji oraz odpadów i ustanawiania stref ochronnych zbiorników wód podziemnych (art. 42 ust. 1 pr.g.g.). Informacja zawarta w dokumentacjach geologiczno-inżynierskich służy celom określonym w art. 43 ust. 1 pr.g.g. — określeniu warunków geologicznych na potrzeby zagospodarowania przestrzennego, projektowania obiektów budowlanych, wykonywania wyrobisk górniczych oraz magazynowania i składowania substancji oraz odpadów. Wreszcie informacja mierzniczo-geologiczna związana jest z ruchem zakładu górniczego (art. 63 i nast. pr.g.g.).

Posiadanie tych informacji — w postaci urzędowo zatwierdzonej dokumentacji — jest warunkiem uzyskania koncesji i prowadzenia prac geologicznych i górniczych¹².

⁹ Na znaczenie informacji geologicznych dla prowadzenia działalności gospodarczej wskazuje pośrednio art. 47 ust. 6 pr.g.g.

¹⁰ Zob. dalej pkt 6.

¹¹ Zob. np. art. 49 pr.g.g.

¹² Zob. art. 18, 21, 34 i 69 ust. 1 pr.g.g.

Dokumentacja geologiczna stanowi też podstawę wyznaczania obszarów górniczych (art. 51 ust. 3 pr.g.g.), tj. przestrzeni, w granicach której poszczególne przedsiębiorcy są uprawnieni do wydobywania kopalin (art. 6 pkt 8 pr.g.g.).

3. Treść i charakter prawa do informacji geologicznych

Z artykułu 47 pr.g.g. jednoznacznie wynika, iż informacje uzyskane w wyniku prac geologicznych są przedmiotem prawa podmiotowego. Postanowienia tego przepisu nie określają jednak charakteru ani treści prawa do informacji geologicznych.

Ważną wskazówkę w tym względzie zawiera art. 45 ust 3 ustawy, mówiąc o „właścicielu informacji geologicznych”. Terminologia ta może budzić pewne zastrzeżenia, zgodnie bowiem z kodeksem cywilnym własność jest prawem na rzeczy, jego przedmiotem może więc być tylko dobro materialne (*res corporalis*¹³, podczas gdy informacje geologiczne, stanowiące — jak wcześniej przyjęto — treść dokumentacji geologicznej, są dobrami niematerialnymi (*res incorporalis*). Mówienie zatem o „własności” i „właścicielu” informacji geologicznych jest — w świetle polskiego prawa cywilnego — niepoprawne. Formalnie biorąc, można mówić jedynie o właścicielu i własności egzemplarzy dokumentacji geologicznej. Istnieją jednak powody, które mogą tłumaczyć ustawodawcę. Są one bardzo podobne do powodów uzasadniających używanie takich zwrotów, jak „własność” i „właściciel wynalazku”, czy „własność (właściciel) patentu”¹⁴.

Z użytego przez ustawodawcę wyrażenia można wnosić, że treść prawa do informacji geologicznych jest zbliżona do treści własności rzeczy zdefiniowanej w art. 140 k.c. Jest to szczególna odmiana praw na dobrych niematerialnych, zwana coraz powszechniej „własnością informacyjną” (*proprietary information*¹⁵). Parafrazując art. 140 k.c., można treść tej własności określić następująco: w granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego właściciel informacji geologicznych może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z informacji zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem

¹³ Zob. art. 45 k.c.

¹⁴ W tej sprawie zob. A. Szewc: *Własność wynalazku*. „Monitor Prawniczy” 1994, nr 4, s. 97.

¹⁵ Zob. J. Barta, R. Markiewicz: *Główne problemy prawa komputerowego*. Warszawa 1993, s. 209–210.

swego prawa, a w szczególności prowadzić na ich podstawie prace geologiczne i działalność górniczą oraz pobierać z nich pożytki. W tych samych granicach może on rozporządzać informacjami geologicznymi.

Określenie to przesądza o charakterze prawa do informacji geologicznych jako prawa bezwzględnego (skutecznego *erga omnes*) oraz majątkowego.

Ograniczenia uprawnień właściciela informacji geologicznych, wynikające z przepisów prawa geologicznego i górniczego, są rozległe. Między innymi polegają na tym, że:

a) wykorzystanie tych informacji w działalności gospodarczej uzależnione jest od zatwierdzenia dokumentacji geologicznej przez właściwy organ administracji geologicznej (art. 45 ust. 1 pr.g.g.);

b) informacje zawarte w dokumentacji muszą być przez właściciela stale aktualizowane (art. 34, 46 i 69 ust. 1 pr.g.g.). Za nieprzestrzeganie tego obowiązku grożą — w pewnych wypadkach — sankcje administracyjnoprawne (zob. art. 121 pkt 2 i art. 126 w zw. z art. 127 pr.g.g.);

c) wykonawca prac geologicznych obowiązany jest do nieodpłatnego udostępniania organom państwowej administracji geologicznej informacji uzyskanych w wyniku prowadzonych prac; gromadzenie tych informacji przez administrację geologiczną ma służyć wykonaniu jej zadań określonych w dziale VI ustawy, w tym do ich przetwarzania i udostępniania (art. 45 ust. 2, 47 ust. 5, 69 ust. 2 i 102 pkt 5 pr.g.g.); do określenia sposobu i zakresu wykonywania tego obowiązku ustawodawca upoważnił Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (art. 50 ust. 2 pkt 2 pr.g.g.);

d) nieodpłatnego udostępnienia tych informacji może domagać się także gmina pod warunkiem, że „dotyczą one jej terytorium i są niezbędne do wykonywania jej zadań” (art. 47 ust. 6 zd. 1 pr.g.g.);

e) z mocy art. 47 ust. 3 pr.g.g. Skarbowi Państwa przysługuje prawo domagania się przeniesienia na niego, za wynagrodzeniem, praw do informacji uzyskanych w wyniku prowadzenia prac geologicznych¹⁶;

f) informacje zawarte w zatwierdzonych dokumentacjach geologicznych są wykorzystywane przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa do sporządzania corocznego krajowego bilansu zasobów złóż kopalin i wód podziemnych (art. 49 pr.g.g.); ustawa nie przewiduje żadnej rekompensaty ani gratyfikacji dla właścicieli tych informacji.

¹⁶ Będzie o tym mowa dokładniej w pkt. 5.

4. Podmiot prawa (właściciel informacji geologicznych)

Zgodnie z art. 47 ust. 1 pr. g.g. „prawo do informacji uzyskanych w wyniku prowadzenia prac geologicznych przysługuje temu, kto poniósł koszty ich wykonania”. Ustęp drugi tego przepisu mówi wprost o „przedsiębiorcy”. Zestawiając ten przepis z art. 6 pr.g.g., określającym przedsiębiorcę jako „podmiot posiadający koncesję na prowadzenie działalności regulowanej ustawą”, dochodzi się do wniosku, że dodatkowym warunkiem nabycia własności informacji geologicznych jest legalne, tzn. zgodne z zasadami określonymi przez ustawę, wykonywanie prac geologicznych. Teza ta ma nadto oparcie w art. 118 i 119 pr.g.g., w myśl których poszukiwanie lub rozpoznawanie złóż kopalin bez wymaganej koncesji lub wbrew określonym w niej warunkom jest czynem zabronionym przez ustawę pod groźbą kary.

Prace geologiczne mogą być finansowane przez więcej niż jeden podmiot. Prawo własności uzyskanych w tych warunkach informacji przysługuje wówczas wszystkim podmiotom. Ustawa nie określa jednak, czy jest to prawo wspólne (analogicznie jak np. prawo do patentu na wynalazek dokonany w wyniku wspólnie finansowanych badań), czy też każdemu z tych podmiotów przysługuje odrębne (własne) prawo do korzystania z uzyskanych informacji, a jeżeli tak — to w jakim zakresie; czy każdy z tych podmiotów może korzystać z całości informacji uzyskanych w wyniku wspólnie finansowanych prac geologicznych, czy też tylko z pewnej, wyraźnie ustalonej części.

W braku rozstrzygnięć ustawowych kwestie te powinny być uregulowane w zawartej przez strony umowie (np. o wspólne finansowanie prac geologicznych). Jeżeli jednak umowy takiej nie zawarto albo jej postanowienia są nieważne lub niekompletne, rozstrzygnięć, należy poszukiwać na gruncie ogólnie obowiązujących przepisów, posługując się także — w razie potrzeby — analogią z uregulowań zawartych w ustawach szczególnych, zwłaszcza w prawie autorskim i wynalazczym. Wyróżnić przy tym należy dwie hipotezy: 1) każdy z podmiotów finansuje autonomiczną, dającą się wydzielić (np. pod względem terytorialnym) część prac geologicznych; 2) wszyscy wspólnie finansują całość prac.

W pierwszym wariantcie należy przyjąć, iż każdy z podmiotów — z mocy prawa — staje się właścicielem tylko tej części informacji geologicznych, których uzyskanie sfinansował. Ewentualne scalenie tych informacji, w celu ich globalnego wykorzystania, może nastąpić *ex post* w drodze różnych czynności prawnych rodzących określone stosunki prawne, np. przez zawarcie umowy sprzedaży informacji, umowy spółki, umowy o wspólności informacji. Prawo geologiczne i górnicze tych spraw nie normuje — ich regulacja prawna zawarta jest całkowicie w prawie cywilnym i handlowym.

W stanie faktycznym objętym drugą hipotezą jedynym sensownym rozwiązaniem jest przyjęcie, że prawo do informacji uzyskanych w wyniku wspólnie finansowanych prac przysługuje wspólnie wszystkim podmiotom finansującym. Powstały w ten sposób stosunek prawny powinien być przez strony unormowany dokładniej w drodze umowy o wspólności prawa, na wzór modeli normatywnych: współwłasności rzeczy (art 195—221 k.c.), wspólności wynalazku (art. 45 ustawy o wynalazczości) lub wspólności utworu (art. 9 prawa autorskiego). Dwa ostatnie wydają się tym bardziej przydatne, że — w przeciwieństwie do współwłasności rzeczy — regulują stosunki związane ze wspólnością praw.

Pominięcie unormowania przynajmniej podstawowych spraw związanych ze wspólnością informacji geologicznych uznać trzeba za istotny mankament ustawy. Wspólność taka może być bowiem skutkiem także innych — niż wspólne finansowanie prac geologicznych — zdarzeń prawnych. Generalnie chodzi o zdarzenia związane z przenoszeniem tych praw. Jako prawa majątkowe są one bowiem zbywalne — wyraźnie wskazują na to niektóre przepisy prawa geologicznego i górniczego, np. art. 47 ust. 2, art. 103 pkt 5. Będzie o tym mowa w punkcie następnym. Dla rozważań stanowiących przedmiot tego fragmentu artykułu istotna jest tylko konsekwencja zbywalności tych praw, a mianowicie — że ich podmiotem mogą być również osoby będące następcami prawnymi pierwotnych nabywców informacji geologicznych.

Nie są natomiast podmiotami własności informacji geologicznych organy i instytucje, którym informacje te udostępniono do wiadomości, a nawet wykorzystania, np. organy państwowej administracji geologicznej, organy państwowego nadzoru górniczego, organy administracji samorządowej.

5. Przejście praw do informacji geologicznych

Jak wspomniano, własność informacji geologicznych jest prawem zbywalnym. Prawo geologiczne nie zawiera wprawdzie w tym względzie wyraźnej deklaracji, analogicznej do tej, jaką znajdujemy w art. 44 ustawy o wynalazczości w odniesieniu do prawa do patentu oraz praw z patentu, czy w art. 41 prawa autorskiego w odniesieniu do majątkowych praw twórcy utworu, niemniej nie pozostawia wątpliwości co do przenaszalności tej własności¹⁷.

¹⁷ Brak w prawie geologicznym i górnicznym postanowień odnoszących się do przenaszalności praw do informacji (lub odwrotnie: istnienie takich zapisów w prawie autorskim i wynalazczym) wytłumaczyć można istotnymi różnicami w strukturze własności informacji geologicznych z jednej

Na przenaszalność tego prawa wyraźnie wskazują takie przepisy, jak art. 47 ust. 2 i art. 103 pkt 5 pr. g.g., *expressis verbis* mówiące o przeniesieniu praw do informacji uzyskanych wyniku prac geologicznych.

Prawo geologiczne i górnicze nie określa też sposobów przeniesienia własności informacji. Odwołując się do generalnych unormowań prawa cywilnego, należy stwierdzić, że przejście tego prawa na inny podmiot może nastąpić w drodze czynności prawnej *inter vivos* (można ją nazwać „umową o przeniesienie prawa do informacji geologicznych” lub „o umowę o przeniesienie własności informacji geologicznych”) albo w drodze dziedziczenia. Prawo geologiczne normuje te sprawy w sposób więcej niż skromny, pozostawiając ich zasadniczą regulację prawu cywilnemu — w szczególności prawu zobowiązań (w odniesieniu do umów) i prawu spadkowemu.

Zaproponowane nazwy kontraktu służącego przeniesieniu praw do informacji geologicznych należy traktować jako nazwy techniczne. Nie ujawniają one bowiem charakteru umowy, lecz jedynie cel (społeczno-gospodarcze przeznaczenie) tej czynności. *In concreto* charakter umowy będzie bowiem zależeć od jej treści. W szczególności w grę mogą wchodzić: a) umowa sprzedaży praw, do której — z mocy art. 555 k.c. — stosuje się odpowiednio przepisy o sprzedaży rzeczy, b) umowa zamiany (art. 603 i 604 k.c.) oraz c) umowa darowizny (art. 888—902 k.c.).

Przepisami prawa geologicznego i górniczego regulującymi cywilnoprawny obrót prawami do informacji geologicznych są: art. 47 ust. 2 oraz art. 103 ust. 2 pkt 5. Pierwszy z nich ma charakter merytoryczny i stanowi, iż przeniesienie przez przedsiębiorcę praw przysługujących mu do informacji uzyskanych w wyniku prowadzenia prac geologicznych wymaga zgody właściwego organu państwowej administracji geologicznej. Drugi jest delegacją ustawową, upoważniającą Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia organu właściwego do wyrażania tej zgody. W świetle art. 101 pr.g.g. Radzie Ministrów pozostaje wybór między Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (ewentualnie: Głównym Geologiem Kraju) a właściwymi wojewodami. Niewykłuczone jest przy tym rozwiązanie „kombinowane”, w myśl którego w pewnych wypadkach wyrażanie tej zgody będzie należeć do wojewodów, w pewnych zaś¹⁸ — do Ministra (lub Głównego Geologa Kraju), jak również rozwiązanie nawiązujące do dwuinstancyjnej

strony, a uprawnień autorskich i wynalazczych z drugiej. Prawo twórcy utworu oraz prawo wynalazcy mają strukturę dualistyczną — obejmują zarówno uprawnienia osobiste, jak i majątkowe (zob. odpowiednio art. 16 i nast. pr. aut. oraz art. 8 u.o.w.). Z tego względu określenie, czy — a jeżeli tak, to w jakim zakresie — prawa te mogą przechodzić na inne osoby, było konieczne. Własność informacji geologicznych jest w całości prawem majątkowym — stąd zapis o jego przenaszalności nie jest potrzebny.

¹⁸ Np. w odniesieniu do informacji dotyczących terenów wykraczających poza obszar województwa.

struktury administracji geologicznej¹⁹: w pierwszej instancji decyzje w tych sprawach wydawałby właściwy wojewoda²⁰, natomiast w drugiej — jako organ odwoławczy — Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

Na tle art. 47 ust. 2 pr.g.g. powstaje pytanie o charakter zgody, o której w nim mowa. Czy jest to administracyjnoprawne zezwolenie na zawarcie umowy, czy też zgoda osoby trzeciej w rozumieniu art. 63 k.c.? Cywilnoprawny charakter czynności przenoszącej własność informacji geologicznych może skłaniać do uznania, że chodzi tu o cywilnoprawną czynność organu administracyjnego. W świetle pojęcia i przesłanek zgody osoby trzeciej²¹ należy jednak tę możliwość odrzucić. Nie chodzi tutaj bowiem ani o zgodę na czynność dokonywaną przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych, ani o sytuację, w której dokonanie czynności wpływa — bezpośrednio bądź pośrednio — na prawa podmiotowe organu państwowej administracji publicznej, ani wreszcie o potwierdzenie czynności dokonanej bez wymaganego pełnomocnictwa lub z przekroczeniem jego zakresu. Zgoda — o której mowa — jest czynnością z zakresu prawa administracyjnego. Organ zajmuje stanowisko w tej sprawie w drodze decyzji administracyjnej wydanej w trybie ogólnego postępowania administracyjnego (art. 1 § 1 pkt 1 k.p.a.). Decyzja niezgodna z prawem może być zaskarżona do Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 196 § 1 i 4 k.p.a.).

Szczególną sytuację związaną ze zmianą właściciela informacji geologicznych normują przepisy art. 47 ust. 3 i 4 pr.g.g., w których czytamy, że Skarb Państwa może żądać przeniesienia na niego — za wynagrodzeniem — praw przysługujących do informacji uzyskanych w wyniku prowadzenia prac geologicznych, a w związanych z tym „sprawach spornych” decyzję podejmuje Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

Natura prawna tej sytuacji jawi się niezbyt wyraźnie. Przypomina ona nieco instytucję wyłączenia, wykazuje wszakże i różnice w stosunku do znanych unormowań prawnych wyłączenia. Przede wszystkim dlatego, że statuowane w art. 47 ust. 3 „roszczenie” Skarbu Państwa nie jest ograniczone ani pod względem przedmiotowym (Skarb Państwa może żądać przeniesienia nań własności dowolnych informacji geologicznych, a nie tylko informacji o szczególnym znaczeniu dla państwa lub interesu publicznego²²), ani pod względem podmiotowym; Skarb Państwa może żądać tych informa-

¹⁹ Zob. art. 103 ust. 1 pr.g.g.

²⁰ Por. rozporządzenie Rady Ministrów z 26 sierpnia 1994 r. w sprawie właściwości organów państwowej administracji geologicznej i państwowego nadzoru górniczego (Dz. U. nr 92, poz. 433).

²¹ *System prawa cywilnego*. T. 1: *Część ogólna*. Red. S. Grzybowski. Wrocław 1974, s. 526—527.

²² Np. informacji mających znaczenie dla realizacji planów społeczno-gospodarczych (por. art. 70 ustawy z 31 maja 1962 r. Prawo wynalazcze — Dz. U. nr 33, poz. 156).

cji zarówno od przedsiębiorcy, który pozyskał je bezpośrednio, jak i od jego następców prawnych, w tym także od państwowych jednostek organizacyjnych. Nie wprowadzono również żadnych ograniczeń celowych, ani nie określono innych przesłanek nadających wyłączeniu charakter instytucji wyjątkowej, stosowanej w razie absolutnej konieczności²³. Realizacja uprawnień Skarbu Państwa nie została ograniczona żadnym terminem, ani nie podlega przedawnieniu.

Niejasne są także sposób i forma przeniesienia tych praw na Skarb Państwa. Przepis ustępu czwartego tylko pozornie rozstrzyga tę kwestię na korzyść trybu administracyjnoprawnego (decyzji administracyjnej). Po pierwsze — należy zwrócić uwagę na jego posiłkowy charakter. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa będzie angażowany w tego rodzaju sprawy tylko w przypadkach spornych. W braku sporu przejście praw nastąpi bez udziału Ministra, a więc w drodze umowy²⁴. Po drugie — kompetencje Ministra ograniczono do rozstrzygania „spraw spornych”. Ze wskazanych wyżej względów samo przejście prawa na Skarb Państwa — w przypadku zgłoszenia odpowiedniego żądania — nie może być przedmiotem sporu, właściciel informacji geologicznych nie może bowiem podnieść żadnych zarzutów kwestionujących uprawnienie Skarbu Państwa. Spory mogą dotyczyć tylko skutków pochodnych, np. wysokości wynagrodzenia, terminów i sposobu płatności, podziału wynagrodzenia pomiędzy współwłaścicieli informacji, obowiązków właściciela w związku z przekazaniem informacji Skarbowi Państwa.

Biorąc pod uwagę, że z reguły będą to sprawy cywilnoprawne, dziwi fakt, że kompetencji ich rozstrzygania nie przyznano sądom, lecz organowi administracji państwowej. Poza tym niewłaściwe wydaje się, że rolę arbitra w sporze, w którym jedną ze stron jest państwo reprezentowane przez Skarb Państwa, powierza się naczelnemu organowi administracji państwowej. Wydaje się, że zasada wprowadzona przez dotychczasowy art. 27a k.p.a., a głosząca, że „organy gminy podlegają wyłączeniu od załatwienia sprawy, w której stroną jest gmina”, powinna być respektowana także w rozwiązaniach legislacyjnych normujących tryb rozstrzygania sporów, w których stroną jest państwo, a organem rozstrzygającym — naczelny lub centralny organ administracji państwowej.

²³ Por. art. 46 ustawy z 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wyłączeniu nieruchomości (Dz. U. 1991, nr 30, poz. 127 z późn. zm).

²⁴ Tu jednak nasuwa się pytanie o charakter i treść tej umowy, a w szczególności o to, czy jej skutkiem jest przeniesienie praw na Skarb Państwa, czy służy ona jedynie do unormowania spraw będących pochodną przejścia tych praw. Można bowiem — w braku jakichkolwiek uwarunkowań przejścia tych praw na Skarb Państwa — przyjąć, że samo zgłoszenie przezeń żądania, o którym mowa w art. 47 ust. 3 pr.g.g., powoduje przejście nań prawa *ex lege*, a celem umowy jest uregulowanie spraw związanych z wynagrodzeniem oraz innych mogących powstać w związku z tym kwestii.

6. Prawo gminy do udostępnienia jej informacji geologicznych

Jednym z zarzutów formułowanych pod adresem dotychczas obowiązującego prawa geologicznego i górniczego było twierdzenie, iż niemal całkowicie pomija ono gminę w regulacji stosunków prawnych związanych z działalnością geologiczną i górnictwem, a w szczególności — nie zapewnia organom gminy dostatecznej informacji w tych sprawach ani udziału w procesach decyzyjnych w tej dziedzinie²⁵. Wychodząc naprzeciw zgłaszanym w literaturze postulatom, nowa ustawa znacznie wzmocniła pozycję prawną gmin, przyznając im wiele uprawnień²⁶. W interesującym nas tutaj aspekcie na uwagę zasługuje, wspomniana już wcześniej, możliwość domagania się przez gminę nieodpłatnego udostępnienia jej informacji geologicznych, które dotyczą jej terytorium i są niezbędne do wykonywania jej zadań (art. 47 ust. 6 pr.g.g.).

Ustawa nie wskazuje podmiotu zobowiązanego do udostępniania. *Lege non distinguente* należy przyjąć, iż żądanie gminy jest skuteczne względem każdego podmiotu dysponującego taką informacją i uprawnionego do jej udostępnienia. Oznacza to, że gmina może się tego domagać zarówno od właściciela informacji geologicznych, jak i od organów państwowej administracji geologicznej gromadzących taką informację (art. 45 ust. 2 pr.g.g.) i uprawnionych do jej udostępniania (art. 102 pkt 5 pr.g.g.).

Nie wskazuje też form egzekucji tego żądania. W tej sytuacji do wykorzystania — zależnie od konkretnych okoliczności sprawy — możliwe są trzy rozwiązania:

1) zawarcie przez gminę umowy cywilnoprawnej z dysponentem informacji geologicznych o udostępnienie tych informacji; roszczeń wynikających z takiej umowy można by dochodzić na drodze sądowej;

2) wyegzekwowanie obowiązku udostępnienia informacji geologicznych w drodze egzekucji administracyjnej, w trybie ustalonym dla egzekucji świadczeń niepieniężnych; podstawę prawną stwarza po temu art. 2 § 1 pkt 3 ustawy z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. 1991, nr 36, poz. 161 z późn. zm.). Tryb ten nie mógłby być stosowany względem organów państwowej administracji geologicznej, wobec której gmina mogłaby stosować tryb określony w pkt. 3;

²⁵ Zob. zwłaszcza G. Szpor: *Stan prawny informacji o przestrzeni. Cz. 4: Koncepcje usprawnienia przepływu informacji*. „Górnośląskie Centrum Informacji o Przestrzeni”. Katowice 1992, s. 18—20.

²⁶ W tej sprawie zob. A. Szewc: *Pozycja prawna gminy w świetle nowego prawa geologicznego i górniczego*. „Monitor Prawniczy” 1994, nr 7.

3) wykorzystanie środków nadzoru nad działalnością organów państwowej administracji geologicznej.

Nie jest natomiast jasne, czy w sprawach o udostępnienie informacji przez organy państwowej służby geologicznej ma zastosowanie ogólna procedura administracyjna. W razie udzielenia pozytywnej odpowiedzi na to pytanie gminie dodatkowo — i to w pierwszej kolejności — przysługiwałyby środki prawne określone w kodeksie postępowania administracyjnego.

Udostępnienie gminie informacji geologicznych nie oznacza przeniesienia na nią własności tych informacji ani udziału w tej własności i to nawet wtedy, gdy udostępniającym jest właściciel tych informacji. Uzyskuje ona jedynie ograniczone prawo wykorzystania tej informacji we własnej działalności (ale z wyłączeniem działalności gospodarczej). Nie może też przekazywać udostępnionych jej informacji osobom trzecim.

Realizacja tego ostatniego zakazu może w praktyce nastęrczać trudności. Nie można bowiem całkowicie odmawiać gminie prawa udostępnienia uzyskanych w tym trybie informacji innym podmiotom, zwłaszcza gdy ustawa *expressis verbis* nakazuje ich uwzględnienie w określonej sytuacji. Tytułem przykładu można wskazać art. 48 pr.g.g., ustanawiający obowiązek uwzględniania „udokumentowanych złóż kopalin i wód podziemnych” w planach zagospodarowania przestrzennego. Nie wydaje się, aby udostępnienie przez gminę odpowiednich informacji jednostce opracowującej plan przestrzennego zagospodarowania gminy było naruszeniem art. 47 ust. 6 zd. 2 pr.g.g. Problem można by zlikwidować przez przyjęcie zwięzającej wykładni tego przepisu uznającej, że określenie „inne podmioty” odnosi się tylko do tych podmiotów, które mogłyby wykorzystać udostępnione informacje do prowadzenia działalności gospodarczej konkurencyjnej względem właściciela informacji, zwłaszcza zaś działalności geologicznej i górniczej.

7. Ochrona prawa do informacji geologicznych

Własność informacji geologicznych to — jak każde prawo podmiotowe — prawnie chroniona możliwość określonego postępowania. Wzmiankę o ochronie informacji zawiera art. 45 ust. 3 pr.g.g., który w nawiązaniu do zbierania informacji przez organy państwowej służby informacyjnej mówi, że gromadzone informacje „podlegają ochronie w zakresie, w jakim wymaga tego interes państwa lub ich właściciela”. Z treści tego przepisu zdaje się jednak wynikać, że bardziej chodzi w nim o ochronę tajemnicy informacji, czyli tego, co w teorii informacji określa się mianem

*security*²⁷, niż o ochronę uprawnień składających się na treść własności informacji geologicznych. Tak ujętego systemu ochrony tego prawa w ustawie nie ma.

W tym stanie rzeczy pozostaje odwołanie się do zasad ogólnych. Zależnie od okoliczności i formy naruszenia praw właściciela informacji, ochronę jego uprawnień oprócz można na reżimie deliktowej odpowiedzialności sprawcy (w tym także za *culpa in contrahendo* oraz za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowej administracji geologicznej) albo na odpowiedzialności kontraktowej (np. w razie nienależytego wykonania przez gminę umowy o udostępnienie informacji geologicznych)²⁸. W pewnych przypadkach (np. w razie bezprawnego wykorzystania przez gminę udostępnionych jej informacji w prowadzonej przez nią działalności gospodarczej) w grę może wejść ochrona przedsiębiorcy wynikająca z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji²⁹. Możliwe i w jakimś stopniu przydatne wydaje się także sięgnięcie do odpowiedzialności *quasi*-deliktowej z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405—414 k.c.). Całkowicie nieprzydatny jest natomiast kodeksowy system ochrony przed naruszeniem dóbr osobistych, nie wydaje się bowiem, aby w jakimkolwiek wypadku informacje geologiczne mogły być uznane za tego rodzaju dobra.

8. Ustanie prawa własności informacji geologicznych

W przeciwieństwie do zagadnienia nabycia informacji geologicznych, którego problematyka — przynajmniej w odniesieniu do nabycia pierwotnego oraz niektórych aspektów nabycia pochodnego — została w prawie geologicznym i górniczym zarysowana, kwestię ustania własności tych informacji pominięto całkowitym milczeniem. Prowadzi to do wniosku, że własność ta — podobnie, jak własność rzeczy — jest prawem nie ograniczonym co do czasu trwania (bezterminowym, „wieczystym”)³⁰.

²⁷ Zob. J. Kubisa: *Ochrona informacji przed zagrożeniami, zwłaszcza przestępstwami komputerowymi*. W: „Prace Wydziału Techniki”. T. 28: *Informacja naukowo-techniczna*. Red. A. Szewc. Katowice 1994, s. 51—52.

²⁸ Zgodnie z art. 443 k.c. w grę może wchodzić zbieg obu rodzajów odpowiedzialności. W tej sprawie zob. W. Czachórski: *Prawo zobowiązań w zarysie*. Warszawa 1970, s. 295—301 oraz *System prawa cywilnego* T. 3. Cz. 1: *Prawo zobowiązań. Część ogólna*. Red. Z. Radwański. Wrocław 1981, s. 699—713 i powołaną tam literaturę.

²⁹ Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. nr 47, poz. 211).

³⁰ *System prawa cywilnego*. T. 2: *Prawo własności i inne prawa rzeczowe*. Red. J. Ignatowicz. Wrocław 1977, s. 50.

„Wieczysta” własność rzeczy jest wszakże tylko ogólnym archetypem, od którego w konkretnych przypadkach zachodzą wyjątki. Wiadomo bowiem, że konkretnie oznaczone pod względem podmiotowym i przedmiotowym prawo własności rzeczy może wygasnąć. Dzieje się tak w razie zużycia lub zniszczenia rzeczy będącej przedmiotem tego prawa albo pierwotnego nabycia jej własności przez inny podmiot (np. w razie przerobienia rzeczy lub zasiedzenia jej własności przez osobę trzecią³¹). Możliwe jest zrzeczenie się prawa własności (art. 179 k.c.), a także wyzbycie się go w drodze czynności faktycznej — przez porzucenie rzeczy (art. 180 k.c.). Wreszcie własność ustaje i wtedy, gdy następuje utrata faktycznego władztwa nad rzeczą w takim stopniu, że praktycznie nie jest możliwe ponowne odzyskanie tego władztwa (np. w razie odzyskania wolności przez schwytane dzikie zwierzę)³². Powstaje zatem pytanie, czy podobne przypadki mogą mieć odniesienie również do własności informacji geologicznych.

Nie ulega wątpliwości, że pewne analogie da się przeprowadzić. Na przykład: zniszczenie przez właściciela informacji wszystkich jej nośników tak, że w rezultacie nie da się odtworzyć treści danych, można przyrównać do zniszczenia rzeczy. Dość wątpliwe jest jednak, czy przeznaczenie dokumentacji na makulaturę może być potraktowane jako *derelictio informationis* z analogicznym skutkiem, jaki wywołuje *derelictio rei* — iż ten, kto zawładnie porzuconą dokumentacją staje się nie tylko właścicielem nośnika, ale także jego merytorycznej treści. Równie kontrowersyjne byłoby porównanie istotnych zmian obiektu, którego informacja dotyczy (np. całkowitego wyeksploatowania złoża udokumentowanej kopaliny) ze zniszczeniem rzeczy stanowiącej przedmiot własności. Realne zmiany obiektywnej rzeczywistości, prowadzące do dezaktualizacji informacji geologicznych, mogą obniżyć jej gospodarczą wartość i przydatność, nie wpływają jednak na strukturę konstrukcji jurydycznych, zwłaszcza że informacja zdezaktualizowana nabywa walor archiwalny. Całkowicie bezprzedmiotowe jest rozważanie możliwości zasiedzenia informacji czy „ucieczki dokumentacji”.

W pewnych sytuacjach prawo własności informacji geologicznych może zgasnąć, to jednak w zasadzie prawo własności tych informacji jest prawem bezterminowym, daleko bardziej „wieczystym” niż prawo własności rzeczy.

³¹ Zob. art. 172—176 oraz art. 192 i 193 k.c.

³² Por. art. 182 k.c.

Andrzej Szewc

DIE RECHTLICHE SITUATION DER GEOLOGISCHEN INFORMATION IM
NEUEN GEOLOGISCHEN UND BERGBAURECHT

Zusammenfassung

In diesem Artikel wurde die Analyse des rechtlichen Status der geologischen Information im Lichte der rechtlichen Regulierungen besprochen, die durch das Gesetz vom 4 Februar 1994 eingeführt wurden — das geologische und Bergbaurecht (Gesetzblatt Nr. 27, Position 96). In diesem Artikel wurden vor allem solche Probleme berücksichtigt, wie:

- 1) der Begriff und die allgemeine Charakteristik der geologischen Informationen, der Gegenstand des Rechtes zu solchen Informationen,
- 2) der Inhalt und der Charakter des Rechtes zu den geologischen Informationen,
- 3) das Subjekt des Rechtes zu den geologischen Informationen (das Eigentum der geologischen Informationen),
- 4) der Erwerb, der Verkauf und der Umsatz mit dem Recht zu den geologischen Informationen, und das Aufhören des Rechtes,
- 5) der Rechtsschutz zu den geologischen Informationen,
- 6) die rechtliche Position der Einheiten der territorialen Selbstverwaltungen (der Gemeinden) im Rahmen der Erwerbung und Ausnutzung der geologischen Informationen.

Andrzej Szewc

THE LEGAL SITUATION OF GEOLOGICAL INFORMATION IN
THE NEW GEOLOGICAL AND MINING LAW

Summary

The purpose of the article is to analyse the legal status of geological information in the light of the legal regulations introduced by the act of February 4th, 1994 (the geological and mining law — Journal of Law of the Polish Republic, No 27, entry 96). The following problems have been given special attention:

- 1) the idea and general nature of geological information, and also the topic of the right to having such information.
- 2) content and nature of the right to geological information.
- 3) parties to the right to geological information (the property of geological information).
- 4) acquisition, alienation, and conduct of the right to geological information, as well as the cessation of that right.
- 5) protection of the right to geological information.
- 6) legal status of the units of the local self-government (communes) in relation to obtaining and making use of geological information.